

arkivXet

information från arkiv gävleborg

årgång 21 nr 2/2014

**När skolpojkar övade
med skarpladdade vapen**

Fosterländsk fest på Helsingeregementets övningsplats Mohed 1907. Ett par år tidigare hade en socialdemokratisk militärklubb bildats där som samlade flera hundra värnpliktiga kring sin antimilitaristiska politik. Norrlands sångarförbund samlade 10 000 åskådare.

Upp till kamp mot massmordet!

Folkskolepojkar använder skarpladdade vapen på lektionstid. Det är tidigt 1900-tal och Sverige har inte varit i krig på nästan hundra år. När skytterörelsen inte lockar tillräckligt många ungdomar får man, med rektorernas, militärens och landshövdingens goda minne, använda sig av skolan. Framsidans bild är ett exempel på de vinrar som blåste i Sverige och Europa vid förra sekelskiftet, då nationalism, patriotism och krigsromantik blomstrade i vissa samhällsklasser.

Men det fanns också starka motkrafter, som menade att "militarismen" var överklassens livsfarliga nöje. Motståndet kom främst från socialdemokratiska och socialistiska ungdomar och det var mycket påtagligt i Gävleborgs län. Krig var den härskande klassens medel att plåga och döda Europas arbetarbefolkning. Fosterlands-

kärleken var till för den grupp i samhället som *hade* ett fosterland. Krig var en klassfråga.

Lägerplatsen Mohed – ett ideologiskt slagfält

På midsommardagen 1907 kom 150 sångare och hundratals andra besökare med tåget från Söderhamn till orten Myskje. Dagen innan hade Norrlands sångarförbund konserterat och firat i Söderhamn och skickat hyllningstelegram till kungen. Nu var det fosterländsk fest på Helsingeregementets exercisplats Mohed. Det småregnade och den fem kilometer långa vägen till Moheds lägerplats var uppblött och smutsig. Egentligen var kören 300 man stark, men vädret och kanske gårdagens kraftfulla midsommarfirande gjorde att hälften stannade i Söderhamn.

Framsidans bild: Skjutövning för folkskolepojkar på skyttegården i Gävle. Bankdirektören och ordföranden i Gefle frivilliga skarpskytteförening, Robert Nordin, övervakar övningarna i bildens mitt.

Men solen tittar fram och sångarhumöret stiger. 10 000 åskådare, militärer och civila, ska ha lyssnat på Norrlands sångarförbund när de sjöng "Var svensk" och "Svensk frihetssång". Fosterländska tal stod också på programmet och till slut utbringade överste von Krusenstjerna (Agnes von Krusenstjernas pappa) ett "Gud be-vare konungen och fäderneslandet" följt av unison sång av "Du gamla du fria".

Samtidigt var Mohed en måltavla för den antimilitaristiska rörelsen. De många socialdemokratiska och ung-socialistiska klubbarna i Söderhamnstrakten jobbade hårt med att sprida broschyrer och flygblad till de värnpliktiga. Tankar fanns på att få de värnpliktiga att strejka. 1905 bildades en socialdemokratisk militärklubb bakom skottvallen vid stora skjutbanan. Närvarande var 110 beväringar och sammanlagt antecknade 240 sitt intresse för en socialistisk klubb. Det betyder att minst ett helt kompani bestod av organiserade socialister.

Sverige – det befästade fattighuset

De fosterländska talen, sångerna och paraderna var en skriande kontrast till de torftiga förhållanden som vanliga beväringar möttes av på exercisplatserna. Militär-bördan utarmade också Sveriges ekonomi och befäste klassamhället, menade liberaler och socialdemokrater. Sverige var ett "befästat fattighus".

Den frivilliga skytterörelsen, som var förankrad i de högre samhällsklasserna, blev också en av antimilitarismens måltavlor. "Nog finnes värdigare nöjen än att skjuta till måls på människofigurer", menar Stålbo socialdemokratiska ungdomsklubb 1912.

Att saken var känslig bevisas av att när brödtukören Emil Holmstedt skickar en ettöring till borgmästaren i Gävle som stöd för skytterörelsen, utlöser skämtet en polisutredning. "Inte en man, inte ett öre till militarismen", hette det ju i den antimilitaristiska retoriken.

En misstanke fanns också att skytterörelsen, liksom militären, skulle kunna användas mot arbetarklassen vid t ex strejker och demonstrationer – eller varför inte en revolution? Det fanns fog för misstankarna:

Från revolutionsåret 1917 finns ett brev bevarat där Gävleborgs skytteförbund diskret får frågan om hur man ställer sig till fall av "röd terror". Är Gävleborgs skyttar beredda att "söka afvärja våldsdåd och rörelser, som senare kunde bli svåra att hejda"? Svaret är inte bevarat i arkivet.

Lisa Engström

I protokoll, resolutioner, flygblad och affischer finns den antimilitaristiska rörelsens budskap bevarat. Här två exempel från Söderhamn och Ljusdal.

En slaktardräng från Gävle i stora kriget

Titta inte på – gå med! Propagandan var intensiv. Affisch från 1915.

”Den 17 september anno 1917 fick jag i in dåraktiga flintskalle att åter en gång bliva knekt och försöka få en ärofull död på slagfältet”.

Emigranten Algot Fast lämnade efter sig en dagbok från första världskriget som så småningom landade hos dottern Daisy i Gävle. I Arkiv Gävleborg finns bilderna på en

medaljprydd soldat och kopia av dagboken.

Fast var femtio år, alldeles för gammal, så han fick nobben av amerikanska armén, men lyckades få värvning som frivillig i brittiska armén, sedan han påstått sig vara tio år yngre. Han lockades av äventyret, samtidigt som han avskydde militärväsendet och kallade soldater för ”profesionella slaktardrängar”.

Äventyret började med att 150 nyrekryterade frivilliga marscherade under ledning av en musikkår till järnvägsstationen i Chicago. Därifrån blev det tåg till Halifax, hamnen i Kanada. Tio ångare med 2 500 man och hästar, mulåsnor och proviant gick i konvoj över Atlanten. Genom konvojen försökte man skydda sig från tyska angrepp.

I England förläggs de i ett logement. Fast klagar på matransonerna och den knappa ersättningen som inte räcker till mer än tobak.

”Klockan sex på morgonen väckes man av att jourhavande sergeanten som kommer in och skriker med full

hals att stiga upp och draga upp rullgardinerna som består av filter för man måste hava fönstrena betäckta så att inte Tyskarna kan se något ljus när de kommer och hålls på om nätterna i sina luftskepp som han ofta gör!” På dagarna är det träning i att kasta granater, skjuta och få på sig gasmasken på max 20 sekunder. Gasen är något nytt och skrämmande som tyskarna uppfunnit.

Inget sabelskrammel

Fast uppskattar stilen i engelska armén, det är sämre disciplin än i Sverige men det är ”inget sabelskrammel och inget prål i uniformsväg”.

18 mars 1918 skeppas han över till Frankrike, till Boulogne.

Det är regnigt, kallt, de får sova på marken eller golvet med uniformskappan som täcke, matransonerna är knappa, packningen tynger. Orken tryter, men så när tyskarna gör sin sista stora offensiv är det dags för hans elddop.

Mössan byts mot stålhatt, de måste gräva ner sig för att skydda sig mot granatskärvor, ”jernbitar” och jord som yr om öronen. Nattetid dundrar kanonerna.

”Hela horisonten mot öster och norr är som ett eldhav”, konstaterar han.

Längst fram i fronten handlar det mer om att gräva för att få skydd än om att skjuta på fienden.

”Det är alltid arbete med att gräva i trencherna för de bliva lätt ramponerade och igenfyllda av bombardemang och det är att hålla på med det till daggryningen om man får vara i fred för våra vänner Hanz och Fritz och inte de gör ett oförblommerat anfall”

Dagarna tillbringas i tysthet. De ligger i skyttegravarna röker, grubblar, någon håller vakt. Nattetid utbryter striderna, himlen lysas upp av ljusraketer, någon måste ge sig ut och hämta proviant, skadade och döda måste tas om hand.

Fast konstaterar att det i tidningarna skrivs att skadade soldater tas om hand direkt, ”det är inte sant”. De hittar en engelsk soldat i en granatgrop, svårt sårad, han

Ur Algot Fasts dagbok

26 mars 1918 ”Enligt mitt tycke behöver de inte något manskap i eldlinjen när vi har legat så gott som på latsidan sedan vi anlände till Frankrike. Alla byar och städer äro överfyllda med soldater som tycks inte ha det ringaste att uträtta”.

9 april ”Jag för min del ger fan i att koka min lilla köttbit för jag är rädd att han då krymper ihop så att jag inte ser den utan föredrar att äta den rå, potatisen steker jag i askan eller också ger jag den till råttorna av vilka det finnes en ofantlig massa här som håller oss sällskap om nätterna”.

har legat där i fyra dygn och blir euforisk när de hittar honom. "Hans enda tanke var huru länge det skulle taga innan han kunde bli landsatt i England, men jag tror inte att han kom så långt".

Fasts första omgång i främsta linjen varar i sex dygn, han tycker han klarar det bra men försöker ändå genast bli sjukskriven.

Han blir istället förflyttad till dikning, något som är så tufft att en vicekorpral faller död ner av ansträngningen och Fast själv inte ens orkar bära geväret under tillbakamarschen.

Värsta striden

Efter några dagars vila skickas han tillbaka till fronten. Det blir hans livs värsta strid. De möter tyska soldater i en skogsbacke, man mot man med bajonetterna. Han får ett slag med en gevärskolv och allt slocknar. När han vaknar är han omgiven av döda och jämrande sårade.

Han skickas till ett sjukhus vid kusten där Röda kors-personal förser honom med god mat, vänliga ord, en mjuk och ren säng.

Men hans krig tar inte slut där. En sväng till vid fronten får han göra, då har "amerikanarna" kommit och krigslyckan har vänt. Tyskarna retirerar, britterna tar massor av fångar och framryckningen går så snabbt att han får ont i hjärtat.

Han erkänner för en läkare hur gammal han är och blir befriad från fronttjänsten. Sista tiden är han militärpolis i Etaples.

Ulla Ejemar

Algot Fast, eller Andrew Foster som han kallade sig i USA, utvandrade från Gävle 1909. Han och flera kamrater på Mattons läderfabrik blev svartlistade efterorstrejken och såg ingen annan möjlighet än att emigrera.

19 april "Mitt kompani är förlakt inne i staden om den så skall kallas, staden heter Addewille och är ganska stor vad hus beträffar, vad invånarantalet angår så är det ingen stad alls, inte ens en liten by av den orsak att de har alla måst ge sig iväg".

20 april "invånarna har måst fly härifrån, men höns och kycklingar, tama duvor och kaniner springer överallt och söker sin föda, men det kommer nog inte att vara så länge för att det är god knektföda".

Arkivets nya ordförande med koll på backspegeln

Arkiv Gävleborgs nya ordförande Monica Jacobsson.

Foto: Sandvikens kommun

Monica Jacobsson är ny ordförande i Arkiv Gävleborg. Vid årsmötet lämnade Sture Sandberg posten efter sex år. Monica hade inte svårt att tacka ja när hon blev tillfrågad.

- Jag är intresserad av historia och arkivfrågor, säger hon.
- Jag tyckte historia var riktigt trökigt när jag gick

skolan i Strömsund, men sen har jag flyttat mycket och då blir man kanske mer rotlös och beroende av att känna sin historia.

Folkrörelsebakgrunden bidrar förstås. En kort period som ung jobbade hon åt Stadsmissionen i Stockholm, hon pluggade nämligen på deras folkhögskola i Vårdinge. Mera känt är förstås hennes långa engagemang i Metall, ABF och Socialdemokraterna.

– När jag var aktiv i Metall tyckte jag det var så trött-samt att höra att allt var bättre förr. Jag satte mig och läste igenom alla gamla protokoll för att se om det verkligen kunde stämma. Protokollen var intressanta, så detaljerade och ofta vackert skrivna. Men det var inte så mycket bättre då heller. Folk kom inte på mötena om det inte var något speciellt.

Vid årsskiftet lämnar hon uppdraget som kommunalråd i Sandviken och räknar med att få mer tid för ordförandeskapet i Arkiv Gävleborg.

– Det är viktigt att fortsätta bevara historien i länet, så att eftervärlden kan se hur samhället förändrats och förstå vad som hänt. Det utåtriktade arbetet är också viktigt, att sprida den kunskap som samlas in.

– Sedan finns förstås utmaningar: att få fram resurser, digitaliseringen och att hitta sätt att samla in material om nya rörelser.

Ulla Ejemar

Fler soldater från länet

Algot Fast var inte den ende från Gävleborg som deltog i första världskriget. Hoforsfödde Arvid Åberg, lantarbetare i Illinois, Ernest Smith med närmsta anhörig i mamman Hanna Sundin på Ruddammsgatan i Gävle, sjömannen Emil Abrahamsson som gjort militärtjänsten på Helsingeregemente, brandmannen Andrew Olsson, född i Järvsö – de var bara några av alla de som "listade" sig för att gå ut i det stora kriget.

Registerkort finns kvar, liksom listor över vilka som fick medaljer och vilka som dödades eller sårades. Frilliga rekryterades med kampanjer. Svenskar ansågs stå tyskarna nära, att gå med i kriget på den brittiska eller amerikanska sidan innebar att man visade solidaritet med sitt nya hemland. Många trodde liksom Fast att kriget skulle bli en

kort och ärorik historia, men när det körde fast i skyttegravarnas lera tvingades man tvångsinkalla män även i USA och Kanada.

Information om svenska emigranter i kriget kan sökas på nedanstående sajter:

The Commonwealth War Graves Commission vårdar krigsskyrkogårdarna där soldater från samväldesländerna, däribland Kanada och Storbritannien, vilar. <http://www.cwgc.org/>
Library and Archives Canada har omfattande material och databaser. <http://www.bac-lac.gc.ca/eng/discover/military-heritage/first-world-war/Pages/introduction.aspx>

Ancestry.com har mönstringskort, medaljlistor, listor över döda och sårade från USA, Kanada och Storbritannien. Avgiftsbelagd.

Nya arkivchefen frågar ut sig själv

Vem är jag?

Jag heter Ulla Ejemar, journalist som jobbat de senaste 25 åren på Arbetarbladet. Var nyhetschef där i många år men också reporter, har även jobbat en kort period på Hälsinge-Kuriren i Söderhamn. Jag är från Strömsund i norra Jämtland och har bott många år i Stockholm innan jag vände norrut.

Varför sökte jag jobbet på Arkiv Gävleborg?

Som journalist har jag haft glädje av arkivet många gånger. Det är en fin kulturinstitution med fantastisk personal. Givetvis har jag träffat min företrädare Barbro Eriksson och blivit imponerad av hennes kunskaper och engagemang. Att få jobba här är en ynnest.

Jag är historiskt intresserad, släktforskar privat och är allmänt nyfiken på vad man kan finna i våra arkiv och tycker att arkiven lever ett alldeles för undanskymt liv. Det är viktigt att vi har de historiska källorna kvar och att alla kan ta del av dem. Historien – varken i det lilla eller stora – är inte skriven eller tolkad en gång för alla.

Vad sade folk när jag skulle byta jobb?

Va? Ska DU sluta? Sen tyckte de att det var märkvärdigt att jag fick jobb i min ålder (58 år), tydligen är jag jättegammal. Andra är mindre förvånade, de känner mina intressen. Och många frågar: Vad är Arkiv Gävleborg? Den senaste frågan gör mig bekymrad, fler ska veta vad vi gör och vad som finns här.

Vad tycker jag är viktigt framöver?

Vi har påbörjat ett framgångsrikt arkivpedagogiskt arbete i samarbete med skolorna i länet, det är angeläget att få resurser till att fortsätta utveckla det. Uppdraget från medlemmarna och Region Gävleborg är ju att vi både ska bevara material och göra det tillgängligt och angeläget.

Att få fler företag att inse värdet av att vårda sin historia är också viktigt. De små och medelstora företagens historia riskerar att gå förlorad när handlingar kasseras, inte minst när företag köps upp eller läggs ner.

Riktigt stora utmaningar är digitaliseringen – hur gör vi när föreningar och företag inte längre dokumenterar vad de gör på papper? – och hur vi bevarar spåren av de moderna folkrörelserna, de som dyker upp som upprop på Facebook och tillfälliga nätverk.

Vad har jag gjort på arkivet hittills?

Gått i lära, försökt sätta mig in i ekonomin och de samarbeten och uppdrag vi har. Tålmodiga medarbetare har tagit sig an mig. Jag har medverkat i vår blogg "Dokument i fokus", sett till att arkivet nu finns på Facebook och nosat på förteckningsarbetet – fråga mig om Hedesunda vattenledningsförening och PRO Näsvisen!

Ulla Ejemar är ny chef på Arkiv Gävleborg. Här intill presenterar hon sig själv. Foto: Lisa Engström

Glöm inte Arkivens dag!

Alltid andra lördagen i november

Barbro Eriksson lämnar över stafettpinnen

”Att driva ett arkiv kan väl inte kosta så mycket. Det är ju bara att sätta upp böckerna på hyllan...” Den attityden har Barbro Eriksson, nyligen pensionerad från posten som chef för Arkiv Gävleborg, inte sällan mött. Men hon blir inte svarslös och har med sin pedagogiska talang vanligen fått de misstänksamma eller tvivlande att ändra uppfattning. Det är, menar hon, en stimulerande utmaning att förklara förutsättningarna för, arbetet med och värdet av ett arkiv.

Resultatet: Ett av landets största arkiv i sitt slag, och ett som, med landstinget som huvudfinansiär, står på en stabil ekonomisk grund. Ett arkiv som är en ideell organisation med mer än 600 betalande medlemmar. Ett arkiv som – efter 17 lokalflyttar – har ändamålsenliga lokaler med 3 fyllda hyllkilometer och goda expansionsmöjligheter. En länstäckande databas med material från ca 20 000 föreningar, 1 100 företag, plus byar och gårdar från 1700-talets mitt till idag. Landsortens största samling av fanor och standar. En ansvarskännande, lojal, intresserad och kunig personal. Och en stadigt ökande efterfrågan från skolorna på arkivpedagogerna – grogrund för framtida forskning i dokumenten.

Uppväxt i folkrörelsemiljö

Barbro växte upp i en diskussionsglad familj i Göteborg. Pappan var en historiskt intresserad och fackligt engagerad hamnarbetare och i mammans släkt fanns frikyrklighet.

– Mitt barndomshem var en smältdegel av olika folkrörelser, konstaterar hon.

Hon blev den första akademikern i släkten, och med examen i arkeologi, etnologi och konst- och litteraturhistoria flyttade hon med sin man till Gävle och gick till stadens arbetsförmedling – där hon fick rådet att bli hushållslärarinna! Men det blev en del tillfälliga museiuppdrag, lärarjobb i konsthistoria på Västerbergs folkhögskola, en utställning för Riksutställningar om olika folkrörelser...

Så fick hon kontakt med länsbildningskonsulenten Jan Westlund, som berättade om planerna på ett föreningsarkiv för Gävleborg. 25 år gammal, 1976, engagerades hon för att bringa ordning i arkivet efter Gästriklands

NTO-distrikt. Stadsarkivarien Ture Karlström blev hennes handledare. En arkivkommitté av äldre herrar, bl a Karlström, Westlund, landstingsrådet Edvin Jansson, föreningsveteranerna Gösta Andersson från ABF och lokalhistorikern Sigurd Söderberg enades om att Barbro var rätt person för tjänsten som arkivchef. Kravet var att hon måste ta körkort. Hon tillträdde 1978, sedan arkivet det året bildats på Kvarnen i Söderhamn i form av en ideell förening.

Edvin Janssons idé om att bilda lokala arkivkommittéer i länets alla kommuner visade sig lyckosam.

– Vi reste ut och förarbetade, och lokala personer blev bryggor mellan kommunen och det centrala arkivet i Gävle.

Det blev en styrelse med bredd – nio ledamöter och nio ersättare, representerande olika organisationer och länsdelar. Dessutom kunde en och annan ad-

jungeras.

– Vi hade knappt stolar till alla.

En fast punkt för arkivet

1978 hade man fått kontorslokaler i Folksamhuset, Norra Kungsgatan 1, tillsammans med Länsbildningsförbundet. Själva arkivet låg högst upp i huset. Och fem år senare, med fem anställda, började arbetet med att inventera föreningslivet kommun för kommun, med start i Hofors.

– Att få resa ut och besöka representanter för olika folkrörelser är en förmån, tycker Barbro.

– De har offrat av sin kraft och tid med målet att förändra samhället. Själv blev jag ofta erbjuden att bli medlem i deras olika organisationer och partier.

– Vi lärde oss mer och kunde gå djupare bakåt i tiden, till 1700-talet. Särskilt Söderhamn visade sig, i relation till sin folkmängd, vara oerhört folkrörelserikt.

Det fanns förstås kommuninvånare som ville ha sitt material kvar lokalt. Men man fick uppleva hur farlig denna lokalpatriotism kan vara. Eldsjälen Jan Westlunds egna samlingar brann i Folkets hus i Norrsundet, innan han hunnit överföra dem till de brand-, vatten-, mögel- och skadedjurssäkra lokalerna i Gävle. Vilket han haft för avsikt att göra.

Redan 1978 hade man startat med arkivpedagogik, dvs tagit in skolklasser, berättat om länets historia, gett dem små forsknings- och arbetsuppgifter i samarbete med lärare, t ex Lennart Ödeen på Vasaskolan i Gävle. I dag är arkivet ledande i landet inom detta område.

"Det är, menar hon, en stimulerande utmaning att förklara förutsättningarna för, arbetet med och värdet av ett arkiv."

" - Mitt barndomshem var en smältdegel av olika folkrörelser, konstaterar hon"

Barbro Eriksson går i pension efter 38 år som chef på Arkiv Gävleborg. "Roligast har varit att spänna bågen och försöka nå olika mål – och att nå dem tillsammans med personalen." Foto: Katarina Strömgren/Arbetsbladet

Öppet hus på arkivet – för föreningsfolket från en kommun i taget – slog också väl ut. Och när Arkivens dag startade på nationell nivå 1998, var man med från början. Första årets tema var "Arkiv X", med namn efter en populär TV-serie.

– Till vår förvåning kom mängder av besökare. Medan vi hade lokaler på Brynäs, var temat en gång "Brynäs är målet". Vi räknade in 484 registrerade besökare, flest i landet, och jag var rädd att golvet i övervåningen inte skulle hålla.

Arkivet bytte namn

Folkbrörelsernas arkiv i Gävleborgs län blev 2003 Arkiv Gävleborg med ett breddat verksamhetsfält. Och det medlemsblad, som man var först bland landets arkiv att inrätta, hette från starten 1994 Gammalt och nytt men lever vidare under namnet ArkivXet.

Barbro summerar åren på Arkiv Gävleborg.

– Det är viktigt att tänka på att inte bara serva i Gävle. Vi har alltid jobbat med att vara närvarande i länet. Och i ett arkiv måste det vara ordning. Man har ansvar både gentemot dem som lämnat in material och gentemot dem som kommer för att forska. För att budgeten ska vara i balans måste alla tänka ekonomiskt hela tiden. Och som chef måste man se vad var och en i personalen är bra på och kan utveckla.

– Roligast har varit att spänna bågen och försöka nå olika mål – och att nå dem tillsammans med personalen. Att få träffa alla engagerade människor, att resa runt i länet och höra dem berätta – det kan vara en liten berättelse som växer ut. Att få lära känna länets historia.

Barbros 38-åriga arbete med Arkiv Gävleborg ger många andra samma möjligheter.

Barbro Sollbe

Följ oss på Facebook!

Nu finns vi på Arkiv Gävleborg också på Facebook. Där berättar vi om saker som händer på arkivet och puffar för nya inlägg på vår blogg, Dokument i fokus.

Bloggen lyfter fram dokument ur arkivet, brev, protokoll, fotografier och affischer. Med avstamp i Arkiv Gävleborgs rika källmaterial speglar vi olika företeelser och gör nedslag på olika orter. Valrörelsen, första världskriget och omläggningen till högertrafik är tre saker vi berört under hösten. Nedan kan du läsa ett exempel, den okända historien om första världskrigets krigsbarn.

Bloggen hittar du på www.arkivgavleborg.blogspot.se eller via hemsidan www.arkivgavleborg.se. Om du följer oss på Facebook ser du varje gång det finns något nytt att läsa.

Från arkivets blogg – de okända krigsbarnen

Framför Jon Jons fåbodstuga i Möckelåsbo i Arbrå har några barn och kvinnor samlats för fotografering. Näverluren är med.

Men bilden rymmer mer dramatik än ytan ger sken av. En av pojkarna heter Ernst Kügler, han är nummer tre från vänster. Han är i Möckelåsbo för att få komma ifrån matbristen och eländet som hängde sig kvar även åren efter att första världskriget tagit slut. Ernst är från Wien, ytterligare två pojkar från Wien kom till Vallsta i Arbrå denna sommar.

Ernst Kügler är tredje pojken från vänster. De andra barnen på bilden heter Karl Rapp, Folke Hamre, Anna Rapp, Lillly Olsson och Anna Lövgren Olsson. Kvinnorna är Gölin Hamre, Nygårds Anna, Kristina Lövgren och Rask Mor Karin Eliassdotter. Bilden ägs av Forskarföreningen Släkt och Bygd i Bollnäs.

Bilden ägs av Forskarföreningen Släkt och Bygd och är en av få vi hittat på dessa "krigsbarn". Många känner till den omfattande mottagandet av finska barn i samband med andra världskriget, färre vet att svenska hem redan 1919-1922 tog emot barn som behövde få vila från krigets följder.

I Arkiv Gävleborg hittar vi lite fakta om krigsbarns-verksamheten som organiserades av Röda korset. Totalt cirka 17 000 barn som kom till Sverige åren 1919-1922. De kom från Tyskland, Österrike, Sovjet och Baltikum.

I Gävleborg var det disponent Carl Gullberg som fick ansvaret för att organisera mottagandet. Röda korset centralt tyckte att familjerna som tog emot barnen skulle stå för reskostnaden, men distriktsstyrelsen i länet protesterade, fosterföräldrarnas "uppoffring" var stor nog ändå.

1919 kom 419 barn till olika hem runt om i länet, 1920 kom 197 och 1921 40. Barnen kom från Österrike och Tyskland. Både 1920 och 1921 var det barn som inte åkte hem i september utan stannade kvar även över vintern och då rimligen måste ha gått i skolan.

Josef Maule hette en av de andra pojkarna. Han kom på besök flera gånger, det sista så sent som 1996. Sonja Karlsson som träffade honom berättar att han kunde prata svenska för att han hade tillbringat sex månader i Arbrå.

Ulla Ejemar

Demokratihistoria mer angelägen än någonsin

För tredje valrörelsen i rad har arkivet erbjudit specialvisningar för skolan kopplade till demokratins, valrörelsernas och de politiska partiernas historia. I år började vi redan runt EU-valet i maj.

Många viktiga nutida frågor kan belysas med hjälp av våra historiska källor, som hur man hanterar antidemokratiska krafter eller hur historien används som slagträ i politisk debatt. Hur lång tid tar det att skapa en demokrati? Hur ser partiernas historia ut och har det någon betydelse idag? Och den allmänna rösträtten 1921, hur fantastiskt var det egentligen?

Självklart är det inte bara skolklasser som kan boka våra temavisningar. Välkomna på en resa genom vår politiska historia!

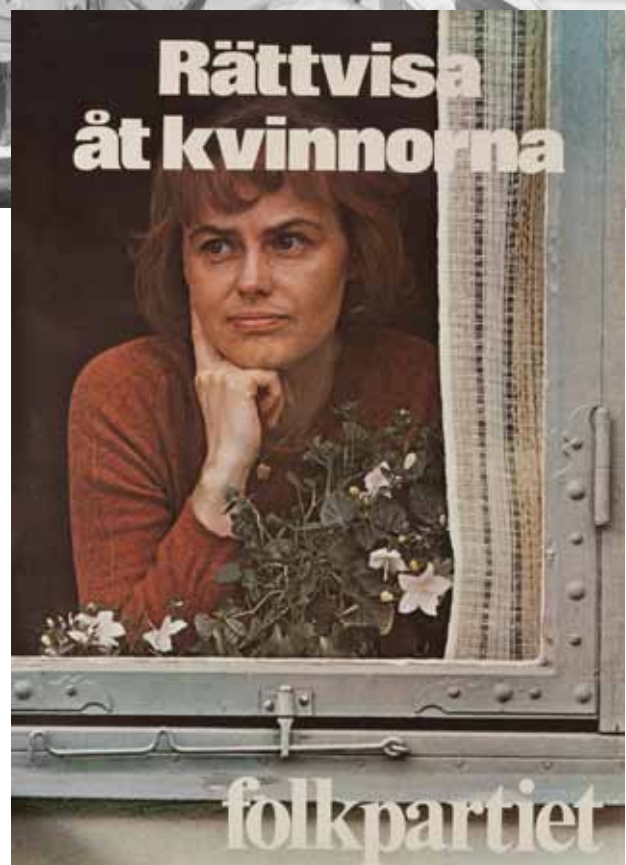
Lisa Engström

Arkiv Gävleborg i klassrummet? Nytt för i år är att vi har lagt ut en rad lokala historiska dokument med arbetsuppgifter som skolor kan hämta direkt från vår hemsida. Exempel finns från alla länets kommuner.

Lisa Engström resonerar med elever från Västerbergs folkhögskola utifrån ett protokoll. Kan man i ett demokratiskt land förbjuda partier som hotar demokratin? Metallarbetarna i Hofors tyckte inte det 1941! Foto: Ulla Ejemar

Det finns mycket om valrörelsens historia i Gävleborgs län på arkivbloggen Dokument i fokus. Läs om när den röda bilen kom till Åmot, om valaffischer och husagitation och om nazistintermezzot i Strömsbro 1936. Adressen är www.arkivgavleborg.blogspot.se

arkiv Gävleborg

Arkivet bevarar och tillgängliggör arkivhandlingar från föreningar, företag och privatpersoner i Gävleborgs län. Vi arbetar också med att dokumentera och stimulera till forskning om länets historia.

Forskarsal och arkiv har öppet vardagar 8.30 - 16.00

Redaktion: Lisa Engström, Ulla Ejemar, Agnetha Nellfors, Barbro Sollbe

Arkiv Gävleborg
Fältskärsleden 10, 802 80 Gävle
(gamla postterminalen)
tel 026 - 10 88 70
e-post: arkivet@arkivgavleborg.se
hemsida: www.arkivgavleborg.se
www.facebook.com/arkivgavleborg.se